

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

MAI ANH TUẤN

**CUỘC VẬN ĐỘNG CÁCH MẠNG THÁNG TÁM
Ở TỈNH TUYÊN QUANG (1939 - 1945)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC LỊCH SỬ

THÁI NGUYÊN, NĂM 2011

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SỬ PHẠM**

MAI ANH TUẤN

**CUỘC VẬN ĐỘNG CÁCH MẠNG THÁNG TÁM
Ở TỈNH TUYÊN QUANG (1939 - 1945)**

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 60.22.54

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Cảnh Minh

THÁI NGUYÊN, NĂM 2011

MỤC LỤC

	Trang
MỞ ĐẦU	1
Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ TỈNH TUYÊN QUANG TRƯỚC NĂM 1939..	11
1.1. Vị trí địa lý, điều kiện tự nhiên.	11
1.1.1. Vị trí địa lý.	11
1.1.2. Điều kiện tự nhiên.	12
1.2. Tuyên Quang qua các thời kỳ lịch sử.....	18
1.3. Đặc điểm kinh tế, văn hóa, xã hội và chính sách cai trị của thực dân Pháp. ..	19
1.3.1. Đặc điểm kinh tế.	19
1.3.2. Đặc điểm văn hóa.....	22
1.3. Đặc điểm xã hội và chính sách cai trị của thực dân Pháp.....	23
1.4. Dân cư - Truyền thống đấu tranh của nhân dân các dân tộc tỉnh Tuyên Quang trước năm 1939	30
1.4.1. Dân cư	30
1.4.2. Truyền thống đấu tranh của nhân dân các dân tộc tỉnh Tuyên Quang.	31
Tiểu kết.....	35
Chương 2. QUÁ TRÌNH VẬN ĐỘNG CÁCH MẠNG TIẾN TỚI KHỞI NGHĨA GIÀNH CHÍNH QUYỀN Ở TUYÊN QUANG (1939-1945)	37
2.1. Tình hình thế giới, trong nước và Tuyên Quang trong những năm (1939 - 1945).....	37
2.1.1. Tình hình thế giới.....	37
2.1.2. Tình hình trong nước.....	37
2.1.3. Tình hình Tuyên Quang trong những năm (1939-1945)	42
2.2. Chủ trương của Đảng và sự hình thành, phát triển phong trào cách mạng ở Tuyên Quang (1939 - 1945).....	44

2.2.1. Chủ trương của Đảng, truyền bá chủ nghĩa Mác và sự thành lập chi bộ Đảng đầu tiên 1940	44
2.2.2. Ban cán sự Đảng tỉnh thành lập và sự phát triển phong trào cách mạng (1940 - 1941).....	49
2.3. Công cuộc chuẩn bị lực lượng tiến tới khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền từ (1941 - 1945).....	51
2.3.1. Bối cảnh lịch sử và chủ trương mới của Đảng.....	51
2.3.2. Xây dựng căn cứ địa, phát triển cơ sở cách mạng	53
2.3.3. Xây dựng lực lượng cách mạng, tổ chức, tập dượt quần chúng đấu tranh	58
Tiểu kết.....	75
Chương 3. KHỞI NGHĨA GIÀNH CHÍNH QUYỀN Ở TUYÊN QUANG (TỪ 10/3/1945 ĐẾN 22/8/1945)	77
3.1. Đẩy mạnh cao trào kháng Nhật cứu nước, thời cơ khởi nghĩa	77
3.2. Khởi nghĩa giành chính quyền ở các châu, huyện	79
3.3. Xây dựng chiến khu, chiến đấu bảo vệ khu giải phóng.....	101
3.4. Giải phóng thị xã Tuyên Quang-cách mạng tháng Tám thành công toàn tỉnh.....	106
Tiểu kết.....	113
KẾT LUẬN	115
TÀI LIỆU THAM KHẢO	122
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Lịch sử địa phương là một bộ phận rất quan trọng của lịch sử dân tộc, là hình ảnh thu nhỏ của đất nước về một phương diện, một vấn đề lịch sử nào đó, góp phần biểu hiện sinh động, cụ thể cho lịch sử dân tộc. Việc nghiên cứu lịch sử địa phương sẽ góp phần làm sáng rõ, bổ sung, làm phong phú thêm lịch sử dân tộc. Vì vậy việc nghiên cứu lịch sử địa phương là rất quan trọng và cần thiết cho công cuộc xây dựng và bảo vệ tổ quốc nói chung, cho công tác sử học nói riêng.

Dân tộc Việt Nam có truyền thống văn hiến lâu đời đã viết nên bao trang sử vẻ vang, hào hùng với những chiến công chói lọi chống giặc ngoại xâm để giành và giữ nền độc lập dân tộc. Cách mạng tháng Tám là một sự kiện trọng đại, một bước ngoặt vĩ đại trong lịch sử dân tộc Việt Nam. Nó đã đập tan hai xiềng xích nô dịch thực dân, phong kiến lập nên nước Việt Nam dân chủ cộng hòa - nhà nước công nông đầu tiên ở Đông Nam Á. Mở ra một kỷ nguyên mới, kỷ nguyên độc lập, tự do, tiến lên chủ nghĩa xã hội.

Thắng lợi của Cách mạng tháng Tám là thắng lợi vĩ đại của một dân tộc nhược tiểu đã tự giải phóng mình khỏi ách thống trị của ngoại bang, nó cổ vũ to lớn tinh thần đấu tranh giải phóng của các dân tộc thuộc địa trên thế giới.

66 năm đã qua nhưng ý nghĩa và bài học lịch sử của cách mạng tháng Tám vẫn còn nguyên giá trị. Thắng lợi của cách mạng tháng Tám là thắng lợi vô địch của sức mạnh đại đoàn kết toàn dân dưới ánh sáng của chủ nghĩa Mác-Lênin, sự lãnh đạo đúng đắn, sáng suốt, tài tình của Đảng-Bác Hồ, khả năng cách mạng và tính chủ động, sáng tạo của các địa phương trong cả nước.

Tuyên Quang là một tỉnh miền núi phía bắc Việt Nam có vị trí chiến lược đặc biệt quan trọng cả về kinh tế, chính trị, quân sự, an ninh quốc phòng. Với bề dày lịch sử là “phiên trấn” bảo vệ cho “kinh trấn” nhân dân Tuyên

Quang vốn có truyền thống yêu nước nồng nàn, đấu tranh kiên cường bất khuất. Ngay từ khi thực dân Pháp xâm lược nhân dân Tuyên Quang đã đồng lòng, đồng sức đứng lên đánh đuổi quân xâm lược. Cánh đồng Hòa Mục (xã Thái Long-Yên Sơn) mãi là chiến thắng huy hoàng, là mốc son lịch sử, niềm tự hào của người dân Tuyên Quang trong đấu tranh chống Pháp xâm lược, đồng thời nó là vết nhơ muôn thủa, là nỗi kinh hoàng khiếp đảm của quân viễn chinh xâm lược Pháp. Ngay từ rất sớm phong trào yêu nước cách mạng chống Pháp ở Tuyên Quang đã phát triển rầm rộ. Đặc biệt dưới ánh sáng của chủ nghĩa Mác và sự lãnh đạo của Đảng cộng sản Việt Nam truyền thống đánh giặc yêu nước nơi đây càng được phát huy cao độ. Hòa chung với phong trào cách mạng cả nước phong trào cách mạng ở Tuyên Quang ngày càng được xây dựng, củng cố, phát triển, mở rộng vững chắc.

Cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang năm 1945 là một bộ phận khăng khít của cách mạng tháng Tám trong cả nước. Quá trình vận động cách mạng tiến tới khởi nghĩa giành chính quyền ở Tuyên Quang thời kỳ(1939-1945) là một thời kỳ lịch sử hết sức quan trọng, thể hiện sự lãnh đạo đúng đắn, sáng suốt, nhạy bén, linh hoạt cũng như tinh thần yêu nước nồng nàn đấu tranh bất khuất của Đảng bộ, nhân dân các dân tộc tỉnh Tuyên Quang trong sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc. Nhân dân các dân tộc Tuyên Quang một lòng chung với đảng, quyết tâm theo Đảng theo Bác Hồ, vượt qua muôn trùng gian khổ hi sinh. Tích cực xây dựng lực lượng, chuẩn bị về mọi mặt để tiến tới khởi nghĩa giành chính quyền, góp phần làm nên thắng lợi huy hoàng của cách mạng tháng Tám trên phạm vi cả nước. Cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang vừa mang những đặc điểm chung của cách mạng cả nước vừa mang những đặc điểm riêng của phong trào cách mạng ở địa phương.

Cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang thắng lợi đã để lại nhiều bài học kinh nghiệm quý báu không chỉ đối với công cuộc xây dựng và bảo vệ tổ

quốc nói chung, cho sự nghiệp xây dựng phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội an ninh quốc phòng tỉnh Tuyên Quang nói riêng. Hơn sáu thập kỷ đã trôi qua, đã có nhiều công trình nghiên cứu, nhiều cuốn sách, nhiều tài liệu viết về lịch sử đấu tranh cách mạng của Đảng bộ nhân dân các dân tộc Tuyên Quang dưới nhiều góc độ, khía cạnh khác nhau. Nhưng cho đến nay vẫn chưa có một công trình nghiên cứu chuyên sâu nào trình bày toàn diện, có hệ thống về quá trình vận động cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang giai đoạn (1939-1945).

Do vậy việc nghiên cứu, tìm hiểu quá trình vận động cách mạng tiến tới khởi nghĩa giành chính quyền ở Tuyên Quang (1939-1945) là hết sức cần thiết. Nó vừa có ý nghĩa khoa học, vừa có giá trị thực tiễn to lớn, nhất là trong công cuộc xây dựng và bảo vệ tổ quốc xã hội chủ nghĩa Việt Nam hiện nay.

Qua đó góp phần làm rõ hơn về Cách mạng tháng Tám, về quá trình vận động cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang, về tinh thần yêu nước đánh giặc cứu nước kiên cường của nhân dân Tuyên Quang cũng như sự lãnh đạo đúng đắn, sáng suốt, nhạy bén, tài tình của Trung ương Đảng, Đảng bộ tỉnh trong việc khéo kết hợp, sử dụng các hình thức đấu tranh cách mạng, khởi nghĩa giành chính quyền về tay nhân dân. Đồng thời là tài liệu giảng dạy lịch sử địa phương, góp phần khơi dậy tinh thần yêu nước, niềm tự hào dân tộc, giáo dục các thế hệ trẻ nhớ về cội nguồn, biết ơn ông cha đã chằng quản hy sinh gian khổ vì độc lập tự do của tổ quốc. Biết kế thừa, giữ gìn và phát huy truyền thống hào hùng của dân tộc.

Chính vì những lý do đó chúng tôi quyết định chọn đề tài **“Cuộc vận động cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang (1939-1945)”** làm đề tài luận văn thạc sĩ khoa học lịch sử của mình.

2. Lịch sử vấn đề

Tìm hiểu về quá trình vận động cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang (1939-1945) là một vấn đề khoa học từ lâu đã thu hút được sự quan tâm của Đảng–nhà nước, của các ban nghiên cứu cũng như giới sử học nói chung, các

cấp lãnh đạo tỉnh Tuyên Quang, các đồng chí lão thành cách mạng đã trực tiếp hoạt động cách mạng ở Tuyên Quang nói riêng.

Hơn 6 thập kỷ qua, đã có nhiều các công trình nghiên cứu, nhiều các cuốn sách, bài viết, hồi ký, tư liệu được công bố về các vấn đề có liên quan đến cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang.

Dưới góc độ lịch sử dân tộc, lịch sử Đảng... cuộc vận động Cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang đã được đề cập nhiều ở nhiều khía cạnh khác nhau trong các cuốn sách: Lịch sử Việt Nam (1930-1945), Tổng khởi nghĩa tháng Tám, lịch sử quân đội, lịch sử các chuyên ngành...qua các tác phẩm của Viện nghiên cứu lịch sử trung ương, Viện lịch sử Đảng Trung ương, các ban nghiên cứu lịch sử Đảng ở địa phương cũng như sự quan tâm của các cơ quan ban ngành, các học giả, các nhà nghiên cứu... Trong đó có thể kể qua một số tác phẩm như: Năm 1957 Gs Trần Văn Giàu biên soạn cuốn “Từ cách mạng tháng Mười đến cách mạng tháng Tám”.

Năm 1960 Gs Văn Tạo, Thành Thế Vỹ, Nguyễn Công Bình biên soạn “Lịch sử cách mạng tháng Tám.” Nxb Sử học - Hà Nội.

Năm 1963 Ban nghiên cứu lịch sử Đảng trung ương xuất bản cuốn: “Tìm hiểu tính chất và đặc điểm của cách mạng tháng Tám”. Nhà xuất bản Sự thật-Hà Nội. Năm 1966, Ban nghiên cứu lịch sử quân đội thuộc Tổng cục chính trị xuất bản cuốn Thời kỳ hình thành các lực lượng vũ trang cách mạng (1930-1945) Nxb Quân đội nhân dân-Hà Nội-1966

Năm 1970 Ban nghiên cứu lịch sử Đảng Trung ương xuất bản cuốn: “Cách mạng tháng Tám năm 1945”. Nhà xuất bản Sự thật-Hà Nội-1970. Cuốn sách gồm 189 trang trình bày một cách hệ thống công cuộc chuẩn bị tiến tới khởi nghĩa giành chính quyền, về cao trào kháng Nhật cứu nước, về tính chất, ý nghĩa và bài học kinh nghiệm của Cách mạng tháng Tám. Trong đó có đề cập đến quá trình vận động cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang.

Năm 1985 Viện lịch sử Đảng biên soạn cuốn “Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945” Nxb Sự thật-Hà Nội-1985 từ trang 156 đến trang 159 cũng đã khái quát quá trình khởi nghĩa giành chính quyền ở Tuyên Quang.

Năm 1985 Nguyễn Anh Dũng viết cuốn sách :“Đấu tranh vũ trang trong cách mạng tháng Tám.” Nhà xuất bản Khoa học xã hội. Sách có 254 trang phân tích rõ chủ trương, đường lối đấu tranh chính trị, quân sự đúng đắn, sáng tạo của đảng ta trong cách mạng tháng Tám. Tác phẩm đã đề cập nhiều đến quá trình chuẩn bị mọi mặt cho cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang. Năm 1995 Viện lịch sử Đảng biên soạn cuốn “Lịch sử Cách mạng tháng Tám 1945” Nxb Chính trị quốc gia-Hà Nội. Sách gồm 295 trang trình bày quá trình xây dựng Đảng, xây dựng mặt trận dân tộc thống nhất, lực lượng vũ trang phát động khởi nghĩa từ khởi nghĩa từng đến tổng khởi nghĩa (1939-1945). Công trình đã đề cập đến nhiều lĩnh vực của quá trình khởi nghĩa giành chính quyền trong cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang .

Ngoài ra còn phải kể đến các bài viết đăng trên các tạp chí, các bài viết của các giáo sư sử học, nhà nghiên cứu, các hội ký, tùy bút... như tạp chí nghiên cứu lịch sử số 4 năm 1985, số 4 năm 1988, số 4 năm 1995, số 3,4,5 năm 1997, tạp chí nghiên cứu lịch sử quân sự số 1 năm 1982...

Những năm gần đây rất nhiều các công trình nghiên cứu lớn có giá trị về Cách mạng tháng Tám được công bố: năm 1995 Gs Văn Tạo chủ biên cuốn “Cách mạng tháng Tám một số vấn đề lịch sử”, năm 1999 một cuộc hội thảo lớn được tổ chức ở Hà Nội đã công bố nhiều báo cáo khoa học có giá trị được tuyển chọn in thành sách “Cách mạng tháng Tám những sự kiện”; “Việt Nam trong thế kỷ XX”... Năm 2000 trường Đại học khoa học xã hội và nhân văn xuất bản cuốn kỷ yếu khoa học “Kỷ niệm 55 năm Cách mạng tháng Tám và quốc khánh 2-9 (1945-2000).

Năm 2005 Nhà xuất bản chính trị quốc gia xuất bản 2 cuốn sách “Cách mạng tháng Tám trong tiến trình lịch sử dân tộc” và “Cách mạng tháng Tám một sự kiện vĩ đại của thế kỷ XX”.

Tất cả các tác phẩm đều đã nêu lên những nét cơ bản nhất về cách mạng tháng Tám -1945 ở Việt Nam và ít nhiều có đề cập tới quá trình vận động cách mạng tháng Tám ở Tuyên Quang.

Ở địa phương có các công trình như: Năm 1990 Bộ tư lệnh quân khu 2 xuất bản cuốn “Tây Bắc lịch sử kháng chiến chống thực dân Pháp(1945-1954).

Năm 1994 Bộ chỉ huy quân sự tỉnh Tuyên Quang xuất bản “Tuyên Quang lịch sử kháng chiến chống thực dân Pháp (1945-1954) sơ thảo”. Cuốn sách khái quát toàn bộ quá trình hình thành, củng cố, phát triển lực lượng cách mạng về mọi mặt cũng như quá trình khởi nghĩa từng phần giành thắng lợi thành lập chính quyền cách mạng các châu, phủ và toàn tỉnh năm 1945.

Năm 1995 Ban chấp hành Đảng bộ Đảng cộng sản Việt Nam tỉnh Tuyên Quang biên soạn, “Lịch sử Đảng bộ tỉnh Tuyên Quang (1940-1954) - tập 1” Ban tuyên giáo tỉnh ủy Tuyên Quang xuất bản.

Năm 2000 Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh Tuyên Quang biên soạn “Lịch sử Đảng bộ tỉnh Tuyên Quang (1940-1975) do Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Hà Nội xuất bản năm 2000. Đây là hai cuốn giới thiệu toàn bộ quá trình hình thành và phát triển của Đảng bộ Tuyên Quang và phong trào cách mạng, xây dựng, củng cố lực lượng, chuẩn bị về mọi mặt tiến tới khởi nghĩa giành chính quyền trong toàn tỉnh năm 1945.

Năm 2000 Nhà xuất bản văn hóa dân tộc-Hà Nội xuất bản cuốn “Tuyên Quang thủ đô kháng chiến”. Nhà xuất bản văn hóa dân tộc - Hà Nội.

Năm 2000 Đảng ủy-Bộ chỉ huy quân sự tỉnh Tuyên Quang, xuất bản: Biên niên sự kiện và tư liệu -Lịch sử công tác Đảng, công tác chính trị của lực lượng vũ trang Tuyên Quang (1940-1975). Năm 2004 Trung tâm UNESCO Tân Trào-Hà Nội: biên soạn cuốn: Tuyên Quang thời tiền khởi nghĩa, Nxb-Văn hoá Dân tộc - Hà Nội. Tiếp đó năm 2006 Đảng ủy, Bộ Chỉ huy quân sự